

Scenariusze zajęć lekcyjnych

5 SCENARIUSZY LEKCYJNYCH (10 GODZIN LEKCYJNYCH)

*Renata Wiśniewska
Maciej Ciechomski*

Zakres tematyczny

Procedura mediacji rówieśniczej pozwala na rozwijanie kompetencji społecznych – szczególnie empatii, komunikacji, współpracy, pomocy osobom w potrzebie. Pozwala na odbudowanie relacji niszczonej często przez długie lata w środowisku lokalnym i społeczności szkolnej. Jest ważnym elementem budowania kultury szkoły opartej na dialogu, szanowania różnic, budowania dobrych i trwałych relacji pomiędzy uczniami i nauczycielami. Mediacja jest nie tylko formą profilaktyki, ale także formą wspierania procesu wychowania i nauczania.

Konflikty są naturalnym elementem życia każdej społeczności. Znajomość psychologicznych podstaw psychologii konfliktów jest kluczowa dla nabycia umiejętności ich rozwiązywania we współpracy, a nie kosztem innych uczestników konfliktu. Podczas zajęć uczestnicy nabędą wiedzę pozwalającą na skuteczną i efektywną pracę przy ich rozwiązywaniu oraz wykrywaniu detektorów konfliktów jeszcze nie ujawnionych.

Podczas szkolenia uczestnicy nabywają kompetencji wzajemnego uważnego słuchania, wyrażania swoich potrzeb w sposób akceptowalny dla wszystkich uczestników rozmowy. Należy zwrócić szczególną uwagę na umiejętność werbalizowania swoich potrzeb i przekazywania ich w taki sposób, aby druga strona nie tylko usłyszała komunikat, ale także zrozumiała nasze intencje, bo tylko wtedy można zachęcić ją do współpracy.

Wzajemne zrozumienie emocji i potrzeb jest podstawowym wymiarem komunikacji międzyludzkiej. Przyczyną wielu zachowań agresywnych wśród uczniów jest brak rozpoznawania emocji i brak czasu przeznaczonego na skupienie się na drugiej osobie. Uczniowie mają ubogą wiedzę na temat emocji, skupiają się na ocenach zachowań, doradzaniu, wymuszaniu, rzadko oglądają perspektywę drugiej strony, brak im codziennej umiejętności porozumiewania się ponad podziałami, które sami tworzą w grupie rówieśniczej.

Na rozpoczęcie każdego zajęcia ustalacie wspólnie reguły pracy w grupie:

- mówimy pojedynczo
- nie przerywamy koledze wypowiedzi
- uważnie słuchamy
- wykonujemy polecenia wychowawcy
- jesteśmy skupieni na treści zajęć
- doceniamy siebie, mówimy sobie miłe słowa, pochwały
- wszystkie wypowiedzi są ważne

Cele i przebieg spotkania

Scenariusz 1. KOMUNIKACJA I

Celem zajęć jest nauka umiejętności zamiany oceny na spostrzeżenia

Umiejętność ta jest niezwykle przydatna przy analizie rozwiązywaniu sytuacji trudnych, gdy nie mamy wsparcia ze strony dorosłych. Aby wzmocnić efekt zamiany oceny na spostrzeżenia warto nauczyć się umiejętności parafrazowania, dzięki której porządkujemy wypowiedzi, utwierdzamy rozmówcę w tym, że jest słuchany przez co budujemy relacje.

Rozdaj grupom karty pracy zawierające przykłady wypowiedzi oceniających. Zadaniem uczestników jest ułożyć zdania będące jedynie opisem faktów:

- „*Jesteście najgorszą klasą w szkole*”
- „*Nie popisałeś się na tym sprawdzianie*”
- „*Pani dziecko jest ciągle nieprzygotowane do lekcji*”
- „*Przychodzą ubrane jak na dyskotekę a nie do szkoły*”

Po zakończonej pracy odczytujemy propozycje uczniów, zwracając uwagę na to, aby przeformułować wszystkie formy oceny, krytyki i wyrażania własnych opinii. Ważne jest także używanie neutralnego języka zwłaszcza przy omawianiu elementów trudnych i konfliktowych.

Wy tłumacz uczniom, czym jest parafraza. Jest to powtórzenie czyjejś wypowiedzi WŁASNYMI SŁOWAMI bez dodawania opinii i ocen w celu sprawdzenia czy nasz odbiór komunikatu jest zgodny z intencją rozmówcy.

Stańcie wszyscy w kręgu. Prowadzący rzuca piłeczką (ew. maskotką) do wybranego uczestnika i prosi go o opowiedzenie w pięciu zdaniach, co robił w ostatni weekend. Po tym, jak opowie, maskotka wraca do prowadzącego, który przekazuje kolejnej osobie. Wybrana osoba ma zadanie sparafrazować wypowiedź poprzednika. Maskotka wraca do prowadzącego, który wybiera kolejną osobę opowiadającą o ostatnim weekendzie. Zabawa kończy się, kiedy wszyscy uczestnicy zabiorą głos.

Uwagi dla prowadzącego. Wybierając kolejne osoby dbaj o pracę na zasobach uczestników, mieszaj w pracy osoby, które funkcjonują w nieformalnych strukturach klasowych, aby integrować wszystkich uczestników. Udzielaj wsparcia, powstrzymuj się odo ocen. Mów o faktach.

Cele i przebieg spotkania

Pilnuj, aby parafrazy robione przez uczniów były wolne od ocen, własnego zdania i doradzania. W razie konieczności przeformułuj wypowiedź ucznia modelując poprawne wykonanie zadania.

Podsumujcie zajęcia skupiając się na korzyściach płynących z umiejętności parafrazowania. Pamiętajcie, że:

- parafraza pozwala sprawdzić, czy nasz odbiór sytuacji jest zgodny z intencjami nadawcy
- buduje relacje, ponieważ jest sygnałem, że słuchamy i staramy się zrozumieć nadawcę
- skrócić i uporządkować zbyt długie wypowiedzi
- daje sygnał rozmówcy, że jest słuchany
- jest kołem ratunkowym dla niezbyt uważnego słuchacza
- pozwala się skupić na najważniejszych wątkach rozmowy

Praca case study – analiza wybranego przypadku (uczestnicy, przyczyny konfliktu, opis mechanizmów eskalacji, wskazanie sposobów deeskalacji konfliktów)

*Cele i przebieg spotkania***Scenariusz 2. KOMUNIKACJA II**

Celem zajęć jest nauka mówienia o swoich potrzebach i emocjach w sposób bezpieczny i akceptowalny dla rozmówcy, bez ranienia, przymusu i manipulacji.

Wprowadzenie

Uczniowie mają za zadanie przypomnieć sobie komunikat od osoby dla siebie ważnej (kolega, rodzic, nauczyciel itp., który był dla niego niemiły (oceniający, krytykujący, sprawiający przykrość, niesprawiedliwy, przymuszający, etykietujący, raniący, budzący opór i złość).

Przykłady wypowiedzi wraz z opisem sytuacji uczniowie zapisują na oddzielnych kartkach. Z kartek formują kulki i wrzucają do wcześniej przygotowanego pudełka.

Nauczyciel informuje uczniów, że wypowiedzi wulgarne, obsceniczne, lub nie na temat nie będą w ogóle brane pod uwagę.

Oto przykładowe wypowiedzi jakie często pojawiają się na zajęciach (można podać jako przykład).

Przykład 1: Mama wchodzi do mojego pokoju (opis sytuacji) i podniesionym głosem mówi "W życiu nie widziałam większego lenia i bałaganiarza. Kiedy sprzątniesz ten śmietnik? Czekasz, aż zalęgną się robaki?" (przykład wypowiedzi).

Przykład 2. Wchodzisz kolejny raz spóźniony na lekcje. Nauczyciel mówi: "Jesteś niepoważny i nieodpowiedzialny, spóźniasz się codziennie na lekcje. Czy ty nie masz zegarka? Zmuszasz mnie, abym poinformował o tym jakim jesteś uczniem twoich rodziców".

Podkreśl, że dla późniejszego wykonania ćwiczenia konieczne jest podanie nie tylko samej wypowiedzi, ale także opisu sytuacji.

Nauczyciel wybiera z pudełka kilka najlepszych przykładów i uczenia do pomocy, aby zapisywał na tablicy. Dzieląc zadania weź pod uwagę możliwości każdego ucznia i efekt jego pracy, który może wzmocnić jego pozycje w grupie. Dbaj o to, aby pracować na zasobach każdego ucznia i głośno o nich mówić, doceniając pracę i współpracę.

Zapiszcie 5 przykładów na tablicy.

Cele i przebieg spotkania

Zaprezentuj uczniom formułę mówienia "od siebie" zawierającą:

1. Mów o konkretnych sytuacjach
2. Poinformuj rozmówce o swoich odczuciach/emocjach
3. Powiedz, czego oczekujesz (najlepiej w formie prośby)

Jakie są zalety mówienia od siebie: Zastanówcie się w grupie i zapiszcie na dużym arkuszu papieru.

Pamiętaj, aby uwzględnić:

- Jest szczery, bo odnosi się do przeżywanych emocji
- Jest bezpieczny, bo nie zawiera ocen
- Jest skuteczny, bo mówi o potrzebach
- Nie etykietuje rozmówcy więc nie rani
- Odnosi się do konkretnych zachowań i sytuacji, które łatwo zmienić

Cele i przebieg spotkania

Scenariusz 3. EMOCJE

Celem zajęć jest:

- zwiększenie wiedzy o emocjach
- umiejętność rozpoznawania i nazywania emocji oraz ich wyrażania w bezpieczny sposób
- przeciwdziałanie wykluczeniu z grupy rówieśniczej poprzez - etykietowanie

Grupa pracuje w parach. Zadaniem każdej pary jest przygotowanie własnej definicji słowa "emocje" w taki sposób, jak by chcieli, aby to opisane w Wikipedii. Pozwól uczniom zaprezentować swoje definicje.

Zadaj grupie dodatkowe pytania (jedno na raz):

- co to znaczy, że ktoś jest wzburzony
- co oznacza, że ktoś ma skłonności do wzruszeń
- co oznacza, że ktoś przeżywa silne uczucia?
- co oznacza, że ktoś zaniemówił z emocji, z wrażenia
- co oznacza, że ktoś jest "żywo zainteresowany" "żywo reaguje"
- co oznacza, że ktoś ma tremę

Przygotuj uczniom kolorowe gazety ze zdjęciami ludzi wyrażających różne emocje (kolorowe magazyny, czasopisma - przynajmniej 5 egz. na grupę 3-4 osobową). Uczniowie znajdują fotografie wyrażające różne emocje. Wycinają zespołowo i nakleją na kartki.

Rozdaj uczniom koperty z nazwami uczuć (załącznik) i poproś o przyporządkowanie nazw emocji poszczególnym zdjęciom. Zaprezentujcie wszystkie prace omawiając wspólnie.

Na podsumowanie poprowadź dyskusję. Pytania do grupy:

- jakie emocje lubią przeżywać ludzie
- z jakimi emocjami ludzie często sobie nie radzą
- czy są jakieś emocje, które nie są potrzebne ludziom w życiu? A może jednak czemuś służą, skoro powstały w procesie ewolucji?
- do czego emocje się przydają?
- jakie zwyczaje dotyczące wyrażania emocji warto wprowadzić w klasie szkolnej, aby budować dobre relacje?
- dlaczego omawiając kogoś będącego w emocjach, warto mówić o jego zachowaniach, a nie o jego cechach.

Scenariusz 4. KONFLIKT

Cele:

- rozwijanie wiedzy na temat postrzegania konfliktów i ich analizy
- rozwijanie umiejętności analizy przyczyn konfliktów
- rozwijanie wrażliwości empatycznej, zaangażowania i współpracy w kontaktach interpersonalnych

Reguły pracy:

Wstęp – ustalenie zasad kontraktu z grupą obowiązującego w czasie zajęć

- mówimy pojedynczo
- nie przerywamy koledze wypowiedzi
- uważnie słuchamy
- wykonujemy polecenia wychowawcy
- jesteśmy skupieni na treści zajęć
- doceniamy siebie, mówimy sobie miłe słowa, pochwały
- wszystkie wypowiedzi są ważne

Definicja konfliktu

Każdy na małej kartce papieru (A6) pisze własną definicję konfliktu, nie używając słowa "konflikt". Każdy chowa kartkę do kieszeni - przyda się na końcu zajęć.

Ćwiczenie: Każdy widzi inaczej

Uczniowie otrzymują kartę pracy 1 i kolorowe kredki. Każdy uczestnik wykonuje obrazek z wykorzystaniem wzoru startowego (symbolu na karcie pracy). Uczniowie pracują 5 minut. Zebrałe prace układamy na środku, tak, żeby można było zobaczyć różnorodność.

Cele i przebieg spotkania

Wskazówki dla prowadzącego.

W oparciu o wykonane prace omawiasz następujące kwestie:

1. Czy wszyscy otrzymali ten sam obraz startowy?
2. Czy prace są podobne, czy różne? Czy można je pogrupować?
3. Z czego wynikają różnice i podobieństwa?
4. Czy Kilka osób obserwujących tę samą sytuację może widzieć ją inaczej?
5. Dlaczego mamy prawo patrzeć na ludzi i sytuację po swojemu?
6. Zapytaj uczniów, dlaczego na naszą ocenę sytuacji mają wpływ:
  - uwaga
  - emocje
  - doświadczenia
  - wiedza
  - sympatie
  - podobieństwa
  - nastawienia
  - uprzedzenia

Pamiętaj, aby zadawać tylko jedno pytanie na raz i czekać na odpowiedzi. Kolejne pytanie powinno wynikać z ostatniej odpowiedzi.

Podsumowanie

Krótkie omówienie dotyczące szkolnych konfliktów i przyczyn ich występowania. Ludzie postrzegają sytuacje społeczne (relacje, rozmowy, procesy) w różny sposób i różnice mogą być powodem konfliktów. Warto o tym pamiętać. Różnica zdań, poglądów nie musi być destrukcyjna. Jeśli rozmawiamy ze sobą i staramy się zrozumieć punkt widzenia drugiej osoby, wówczas możemy się wiele nauczyć, być twórczym i rozwijać doświadczenia i umiejętności. Temu właśnie służy dialog i mediacja w szkole.

W mediacji patrzymy na konflikt, jako na zdarzenie, które sprzyja rozwojowi jednostki.

Cele i przebieg spotkania

ZAPAMIĘTAJ. KONFLIKT JEST DESTRUKCYJNY TYLKO WTEDY, KIEDY PODEJMUJESZ NIEWAŁŚCIWE DZIAŁANIA, NIESĄCE ZA SOBA CIERPIENIE.

Zakończenie - wracamy do naszych definicji konfliktów zapisanych na początku zajęć.
Odcytujemy je i zastanawiamy się, co każdy by dopisał, uzupełnił w swojej definicji.

Cele i przebieg spotkania

Scenariusz 5. Mediacje

Celem zajęć jest:

- zapoznanie uczniów z ideą sprawiedliwości naprawczej
- zwiększenie wiedzy na temat zasad mediacji
- zwiększenie wiedzy na temat korzyści z mediacji

Przeczytaj uczniom poniższą historię (można także przygotować wydrukowane materiały dla uczniów pracujących w grupach).

Przyporządkuj uczniów do grup 4-5 osobowych. Zadbaj o to, aby grupy były zróżnicowane pod względem płci oraz proporcji uczniów pod względem zasobów poznawczych oraz społeczno-emocjonalnego funkcjonowania w klasie.

Historia:

Michał, klasa V chciałby mieć swoją paczkę. Właśnie poznał Janka, Roberta i Jurka z klasy VII. Chłopcy są od niego dużo starsi, imponuje mu to, że chcą go znać. Zależy mu na tym, żeby go polubili i przyjęli do swojej paczki, Janek, Robert i Jurek zapowiedzieli mu, że musi pokazać im, że na to zasługuje. Umówili się na środę w parku o 16.00. Chłopcy zażądali w zamian za przyjęcie do paczki, żeby pobił Adama z IV, za to, że doniósł do wychowawcy, że zniszczyli kwiaty na korytarzu szkolnym.

Na podstawie historii uczniowie przygotowują odpowiedzi na pytania:

- wymień strony konfliktu
- co byłoby sprawiedliwym rozwiązaniem problemu?
- czy "sprawiedliwie" oznacza to samo dla wszystkich? (jakie potrzeby chce zrealizować każda ze stron konfliktu?)

Cele i przebieg spotkania

- jakie szkody powstaną dla poszczególnych osób biorących udział w konflikcie?
- co to jest naprawienie szkody. Jak mogłoby wyglądać w powyższej sytuacji?
- co to jest zadośćuczynienie? Jak mogłoby wyglądać w powyższej sytuacji?

Uczniowie mogą korzystać z pomocy nauczyciela w celu wyjaśnienia pojęć lub sensu niektórych pytań.

Zapoznaj uczniów z definicją mediacji. Starannie omówcie wszystkie elementy definicji. Omawiając pojęcia zadбай o to, aby uczniowie mieli okazję przedstawić swój sposób rozumienia poszczególnych stwierdzeń. Uzupełnijcie brakujące elementy dotyczące wiedzy o mediacji.

Mediacja jest formą sprawiedliwości naprawczej. To dobrowolny i poufny proces dochodzenia do porozumienia osób będących w konflikcie przy wsparciu osoby neutralnej i bezstronnej, akceptowanej przez uczestników mediacji. Pozwala odbudować relacje poprzez wypracowanie rozwiązań akceptowalnych przez wszystkie strony konfliktu. Powstała ugoda mediacyjna zawiera zapisy dotyczące naprawienia szkody i zadośćuczynienia jako formy rekompensaty za straty.

Ćwiczenie puzzle

Rozdaj uczniom oddzielnie koperty z nazwami zasad mediacji oraz opisem tych zasad. Uczniowie pracując w grupach starają się przyporządkować opisy do nazw zasad.

Podsumowanie:

Zastanówcie się wspólnie i wypiszcie (np. w formie tabeli) na tablicy lub dużych arkuszach papieru, jakie mogą być korzyści z przestrzegania poszczególnych zasad w mediacji, dla stron biorących w niej udział.